

I BÖLMƏ. AQRAR-ƏRZAQ KOMPLEKSİNİN İNKİŞAFI PROBLEMLƏRİ

UOT 338.43

Azər Ağazeynal oğlu QURBANZADƏ
iqtidad üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
Azərbaycan Kooperasiya Universiteti
“Kommersiya” kafedrası
azercooperation@hotmail.com

DÖVLƏTİN AQRAR SİYASƏTİNİN ƏRZAQ TƏMİNATININ YAXŞILAŞDIRILMASINDA ROLU

Xülasə

Tədqiq olunan mövzunun aktuallığı. Qloballaşma şəraitində ölkənin ərzaq təminatının yaxşılaşdırılması mühüm strateji əhəmiyyət kəsb edir. Bu strateji əhəmiyyət, ilk növbədə, əhalinin ərzaq təhlükəsizliyinin təmin edilməsi, iqtisadi və sosial əlçatanlığın qorunub saxlanması, kənd təsərrüfatı və ərzaq məhsullarının çatdırılması baxımından infrastruktur sisteminin inkişaf etdirilməsini və eləcə də, kənd təsərrüfatı və əmtəə istehsalçıların iqtisadi vasitələrlə dəstəklənməsi ilə müşayiət edilir. Ərzaq təminatının yaxşılaşdırılmasında dövlətin aqrar siyasəti prioritet rola malikdir. Bu prioritetlik ilk növbədə, ölkənin iqtisadi maraqlarının qorunması ilə sıx bağlıdır. Dövlət tərəfindən həyata keçirilən aqrar siyasət, əslində, iqtisadiyyatın dövlət tənzimlənməsinin mühüm tərkib hissəsini təşkil etməklə, strateji baxımdan ərzaq təminatının yaxşılaşdırılmasına, aqrar-əmtəə istehsalçıların gəlirlərinin artırılmasına, əhalinin bütün təbəqələrinin ərzaq bazarından parter əsaslarla istifadə etmələrinə istiqamətlənir.

Tədqiqatın metodları. Tədqiqatın metodları baxımından qeyd etmək olar ki, məqalənin hazırlanmasında iqtisad elmində geniş istifadə olunan bir qrup metodlardan istifadə edilmişdir ki, bu metodlar içərisində təhlil və ümumiləşdirmə metodlarına daha çox üstünlük verilmişdir.

Problemin öyrənilməsi. Problemin öyrənilməsi baxımından müxtəlif tədqiqatlar diqqəti çəkir və dövlətin aqrar siyasətinin kənd təsərrüfatında ərzaqla təminatı haqqında problemlərin aktual olduğunu nəzərə alaraq, bu sahəyə ayrı-ayrı iqtisadçı alimlərin münasibəti sərgilənmişdir.

Tədqiqatın hipotezi. Qloballaşma şəraitində ərzaq təminatının yaxşılaşdırılmasının mühüm strateji əhəmiyyət kəsb etdiyi vurğulanır. Qeyd edilir ki, dövlətin aqrar siyasəti əsas etibar ilə strateji hədəflərin qorunub saxlanılmasına istiqamətləndiyindən ərzaq təminatı da bu hədəflər içərisində önəmli rol oynayır və prinsip etibar ilə aqrar siyasət ərzaq təminatının yaxşılaşdırılmasında başlıca hərəkətverici qüvvə kimi çıxış edə bilər.

Tədqiqatın məqsədi. Tədqiqatın məqsədi, dövlətin aqrar siyasətinin, kənd təsərrüfatının ərzaq təminatının yaxşılaşdırılmasında rolunu müəyyənləşdirməkdən, ərzaq təminatının iqtisadi və sosial əlçatanlığının qorunub saxlanılmasına əlverişli şərait yaradılması ilə bağlı elmi cəhətdən əsaslandırılmış fikirlər irəli sürməkdən ibarətdir.

Tədqiqatın elmi yeniliyi. Tədqiqatın elmi yeniliyini aqrar siyasətin elementlərinin ərzaq təhlükəsizliyinə təsir aspektlərini qiymətləndirməkdən, aqrar siyasətin prioritet istiqamətləri baxımından Covid-19 pandemiyasından sonrakı dövrdə iqtisadi aktivliyin təmin edilməsinin, ərzaq təminatının yaxşılaşdırılmasına təsiri ilə bağlı mexanizmləri ön plana çəkməkdən ibarətdir.

Açar sözlər: *dövlətin aqrar siyasəti, proteksionist fəaliyyət, ərzaq təminatı, ərzaq təhlükəsizliyi, iqtisadi fəallıq, investisiya fəallığı, iqtisadi əlçatanlıq, sosial əlçatanlıq.*

Giriş

Cəmiyyətdə məhsuldar qüvvələr və istehsal münasibətləri inkişaf etdikcə, dövlətin iqtisadi siyasətində də zəruri dəyişikliklər baş verir. Xüsusilə, qloballaşma prosesinin sürətlə irəliləməsi və demək olar ki, dünya iqtisadiyyatının sahə və ərazi kəsimlərinə əhəmiyyətli dərəcədə nüfuz etməsi, mahiyyət etibarilə, dövlətin iqtisadi siyasətində, o cümlədən, bu siyasətin mühüm tərkib hissəsini təşkil edən aqrar siyasətdə də əhəmiyyətli struktur dəyişikliklərinin baş verməsinə gətirib çıxarır. Müasir şəraitdə dövlətin aqrar siyasəti, ilk növbədə, kənd təsərrüfatının və onunla qarşılıqlı əlaqəyə malik olan sahələrin, xüsusilə, emal sənayesinin rəqabət qabiliyyətinin artırılmasına, kənd təsərrüfatı əmtəə istehsalçılarının gəlirlərinin artırılmasına hesablanır. Lakin bütün bunlara baxmayaraq, dövlətin aqrar siyasətinin əsas məqsədini ərzaq təminatının yaxşılaşdırılması və ən başlıcası, ölkənin ərzaq təhlükəsizliyinin təmin edilməsi təşkil edir. Ərzaq təminatının yaxşılaşdırılmasına istiqamətlənmiş tədbirlər iqtisadi və sosial əlçatanlığı özündə birləşdiriyindən, dövlət tərəfindən həyata keçirilən aqrar siyasət, məhz qloballaşma şəraitində, qlobal rəqabət mühitində baş verən destruktiv tendensiyaların, bütövlükdə aqrar ərzaq kompleksinə və o cümlədən, kəndin sosial-iqtisadi həyatına və milli ərzaq bazarlarına təsirinin neytrallaşdırılmasına istiqamətlənir. Beləliklə, dövlətin aqrar siyasəti, qloballaşma şəraitində dövlətin iqtisadi siyasətinin mühüm tərkib hissəsi olmaqla iqtisadi, hüquqi, sosial, ekoloji, texnoloji və digər sahələrdə zəruri tənzimləmə tədbirlərinin məcmusunu özündə əks etdirir.

Qloballaşma və kənd təsərrüfatı. Dünya iqtisadiyyatında qloballaşma prosesi uzunmüddətli tarixi dövrləri özündə əks etdirmişdir. Ümumiyyətlə, XX əsrin sonlarında, əslində, dünya təsərrüfatçılıq sistemində qloballaşma prosesinin yeni dalğası müşahidə edilməyə başlamışdır. Bu dalğa, ilk növbədə, dağılmalar və dağıtmalar fonunda vahid iqtisadi gücün yaranmasını və həmin iqtisadi gücün, bütövlükdə, dünya təsərrüfat sistemində və eləcə də, dünya bazarına hökm etməsi ilə səciyyələnmişdir. Əslində, qloballaşma prosesinin başlıca məqsədi də sürətlə yayılma deməkdir. Qloballaşma prosesi, ümumiyyətlə, əmtəələrin, texnologiyaların, kapitalın və işçi qüvvəsinin sərbəst hərəkətini özündə əks etdirir və təbii ki, bu cür yayılmada müqayisəli üstünlüklərin qorunub saxlanılması və rəqabət üstünlüklərinin hakim mövqə tutması ön plana çəkilir. Daha doğrusu, istehsal edilən əmtəə kifayət qədər rəqabət qabiliyyətlidirsə, onun istehsalçıları öz məhsullarını dünyanın müxtəlif bazarlarına daşıya biləcək və bu daşınma nəticəsində əhəmiyyətli mənfəət əldə etmək imkanları təmin ediləcək. Beləliklə, əslində iqtisadi vasitələrlə, daha doğrusu, mülayim güc hesabına inkişaf etmiş dünya nəhənglərinin, demək olar ki, dünyanın ayrı-ayrı bazarlarına çıxması imkanları artır və bu da mahiyyət etibarilə, dünyanın digər zəif, daha doğrusu, inkişaf etməkdə olan ölkələrini mülayim gücün təsiri altında saxlamaq meyillərini özündə ehtiva edir.

Qloballaşmanın kifayət qədər uzunmüddətli tədqiqatçılarından olan A.Q.Dugin, V.O.İnozəmçev, V.S.Pankov, O.A.Tarasova və başqaları hesab edirlər ki, müasir şəraitdə davam edən qloballaşma, əslində, ABŞ-ın maraqları çərçivəsində davam edir. Bu cür maraqların gerçəkləşdirilməsi fonunda reallaşan qloballaşma prosesinin başlıca məqsədi isə, əslində ABŞ dollarının öz fəaliyyət zonasını maksimum genişləndirməsi ilə bağlıdır [1, s. 169]. İnozəmçev isə hesab edir ki, qloballaşma prosesi, əslində, Avropa kapitalizminin daha hakim mövqə tutmasına istiqamətlənmiş davamlı prosesi özündə əks etdirir [2, s. 42].

Qloballaşma, ümumiyyətlə, iqtisadiyyatın strukturuna, sahə və ərazi kəsimlərinə əhəmiyyətli dərəcədə nüfuz edir. Əslində, iqtisadiyyatın beynəlmilləşməsi və qloballaşma prosesinin təhlili göstərir ki, qlobal və rəqabətli dünyanın inkişafının tarixi prosesində, qloballaşmanın özündən belə qaçmaq mümkün deyil. Məhz bütün bunları əsas götürərək belə qənaətə gəlmək olar ki, qloballaşma iqtisadiyyatın bütün sektorundan, eləcə də, əhalinin məişət həyatından və ən başlıcası, kənddən və kənd təsərrüfatından da yan keçməyəcəkdir. Bu, iqtisadi münasibətlərin mahiyyətindən irəli gəlir. Modelləşmə və transformasiya inteqrasiya münasibətlərinin dərinləşməsi, bu gün kənd təsərrüfatının siyasi və iqtisadi şəraitini də nəzərəcarpacaq dərəcədə dəyişir [3, s.17-19]. Doğrudur, qloballaşmanın yuxarıda qeyd etdiyimiz cəhətləri, daha doğrusu, kənd təsərrüfatı və kənddə əhəmiyyətli texnoloji və struktur dəyişikliklərini səciyyələndirməsi mövcud reallıqları özündə əks

etdirir. Lakin bütün bunlarla belə, etiraf etmək lazımdır ki, əslində, qloballaşma prosesinin dərinləşməsi mahiyyət etibarilə, kifayət qədər fərqli təzahürləri də doğurur. Bu təzahürlər, xüsusilə, inkişaf etməkdə olan ölkələrin kənd təsərrüfatının qərbləşməsinə, kənd həyatının qərbləşməsinə gətirib çıxarır və bu qərbləşmə tendensiyaları təbiidir ki, öz bərabərində də kifayət qədər destruktiv tendensiyalar doğurur. Bu tendensiyalar ilk növbədə, dempinq təzahürləri hesabına ayrı-ayrı dünya nəhənglərinin inkişaf etməkdə olan ölkələrin milli ərzaq bazarlarına daha ucuz qiymətə məhsul göndərməsini özündə birləşdirir ki, bu da maya dəyərindən aşağı qiymətlərlə ilkin dövrlərdə ərzaq bazarında stimullaşdırma meyillərini yaradır və sonrakı dövrlərdə isə bütövlükdə ərzaq bazarını öz təsir dairəsinə çevirir, sonradan isə yerli kənd təsərrüfatı əmtəə istehsalçılarının, əslində, fəaliyyəti tam mənası ilə staqflyasiyaya məruz qalır.

Qloballaşma aqrar sahənin texnoloji cəhətdən təchiz edilməsi imkanlarını genişləndirsə də, kənddə aqrar sənaye inteqrasiyası və sosial dəyişikliklər prosesini gücləndirsə də, lakin bütün bunlara baxmayaraq, dərinləşməkdə olan qloballaşma münasibətləri bir sıra hallarda dövlətüstü bir prosesə çevrilir. Daha doğrusu, inhisar strukturları, təbii torpaq, əmək və digər kənd təsərrüfatı və kənd sərvətlərindən istifadə edilməsi prosesi daha sürətlə irəliləyir. Belə bir şəraitdə, mövcud daxili kənd və regional münasibətlər sistemi deqradasiyaya uğrayır və kənd təsərrüfatı sosial-iqtisadi sistem kimi tam mənası ilə dünya bazarındaki inhisarçı mövqə tutan transmilli korporasiyaların sərəncamına, inhisarçılığına keçir [4, s. 161].

Qloballaşma şəraitində dövlətin aqrar siyasətinin zəruriliyi. Dövlətin aqrar siyasəti qloballaşma şəraitində adı çəkilən prosesin zərərli təsirlərinin neytrallaşdırılmasına istiqamətlənir və aşağıdakı arqumentlərlə şərtlənir:

- dünya təsərrüfatçılıq sistemində inteqrasiya şəraitində liberal iqtisadi münasibətlərin mövcudluğu nəticəsində, kənd təsərrüfatına və eləcə də, emal sənayesinə xarici bazarın destruktiv təzahürlərinin artması;
- aqrar və ərzaq bazarlarında baş verən kənitur dalğalanmaları;
- kənd təsərrüfatının risklərdən asılı olması səbəbindən təbii iqlim şəraitinin kənd təsərrüfatına mənfi təsirləri;
- kənd təsərrüfatı əmtəə istehsalçılarının gəlirlərinin iqtisadiyyatın digər sahəsində fəaliyyət göstərən əmtəə istehsalçılarının gəlirləri ilə müqayisədə aşağı olması;
- kənd təsərrüfatı məhsullarının tez xarab olması və daşınma proseslərinə adekvat reaksiya göstərə bilməməsi;
- kəndin sosial-iqtisadi inkişafının yerli əmtəə istehsalçılarının imkanları daxilində həyata keçirilə bilməməsi;
- kənd təsərrüfatı əmtəə istehsalçılarının fəaliyyətinin sığorta proseslərinə ehtiyacları olması və bu prosesin dövlətin iştirakı ilə yerinə yetirilməsi;
- kənd təsərrüfatı və ərzaq məhsulları bazarının xarici rəqabətin əlverişsiz təzahürlərindən müdafiəsi (daxili bazarın qorunması);
- yerli kənd təsərrüfatı əmtəə istehsalçılarının fəaliyyətinin iqtisadi vasitələrlə stimullaşdırılması;
- global rəqabət mühitində fəaliyyət göstərən transmilli korporasiyaların bu və ya digər ölkələrin, daha doğrusu, inkişaf etməkdə olan ölkələrin kənd təsərrüfatı və ərzaq məhsulları bazarına dempinq təzahürlərinin artması (bazarı ələ keçirmək məqsədi ilə).

Aparılan araşdırmalar göstərir ki, dünyanın bütün ölkələrində aqrar əmtəə istehsalçılarının maraqlarının qorunması məqsədi ilə dövlət tərəfindən aqrar siyasət reallaşdırılır. Lakin bütün bunlara baxmayaraq, iqtisadi sistemin tipindən və xarakterindən asılı olaraq inkişaf etmiş ölkələrdə və inkişaf etməkdə olan ölkələrdə dövlətin aqrar siyasətinin məqsədləri və yönü fərqli xarakter daşıyır. Bu ilk növbədə inkişaf etmiş ölkələrin maraqlarının qorunması, inkişaf etmiş ölkələrin daha çox bazarlar əldə etməsi ilə sıx bağlıdır. İnkişaf etməkdə olan ölkələrdə isə dövlətin aqrar siyasəti əsas etibarilə müdafiə yönündə formalaşır və bazarların müdafiəsinə istiqamətlənir. İnkişaf etmiş ölkələrdə isə dövlətin aqrar siyasəti yeni bazarlar ələ keçirmək, yeni bazarlarda möhkəmlənmək siya-

sətinin davamlı xarakter almasına xidmət edir.

Kənd təsərrüfatına, yerli istehsalçılara dövlət dəstəyinin əsas istiqamətlərindən biri aqrar proteksionizmdir. Dünya bazarı elə bir mühitdə fəaliyyət göstərir ki, dünya qiymətləri ixracatçı ölkələrin istehsalı üçün ən yaxşı şərtlərlə müəyyən edilir. Eyni zamanda ən yaxşı istehsal şəraiti dedikdə, təbii şərait (torpaq və iqlim), təsərrüfat mexanizmi və maddi texniki baza, eləcə də, inkişaf etmiş infrastruktur sistemləri başa düşülür. Bütün digər ölkələr bu ixracatçı ölkələrlə, ilk növbədə ABŞ ilə birbaşa rəqabət apara bilmirlər. Beləliklə, əksər ölkələrdə yerli istehsalçıları rüsumlar, kompensasiya ödənişləri, subsidiyalar və s. sistemlər vasitəsi ilə qorumaq üçün proteksionist siyasət həyata keçirilir. Tipik nümunə, Avropa Birliyi və Yaponiya ola bilər. Avropa İttifaqı və Yaponiyanın proteksionizmi ləğv etmək qərarına gəlməsini təsəvvür etmək mümkün deyildir. Burada, əslində, onun müəyyən qədər yumşaldılmasından və ona böyük elastiklik verilməsindən bəhs etmək olar. Şübhəsiz ki, proteksionizm yerli istehsalçıların dəstəklənməsinin vacib elementi kimi mövcud olmağa davam edəcəkdir və aqrar siyasətin ən mühüm istiqaməti kimi xarakterizə olunacaqdır [5, s. 24]. Müəllifin fikirləri ilə razılaşmaqla yanaşı əlavə etmək olar ki, aqrar proteksionizm qloballaşma şəraitində, bütövlükdə, aqrar bazarların müdafiə edilməsinin, yəni dövlətin strateji maraqlarının qorunmasının mühüm tərkib hissəsi kimi çıxış edir və aqrar siyasətin mühüm istiqamətlərindən biridir. Ümumiyyətlə, dünya ölkələrində aqrar siyasət tək-cə aqrar proteksionizm vasitəsilə gerçəkləşdirilmir. Burada istehsalçıların stimullaşdırılması, iqtisadi vasitələrdən istifadə edilməsi və digər bu kimi vasitələr, o cümlədən, sığorta sistemləri və yaxud da fərqli iqtisadi proqramların gerçəkləşdirilməsi hesabına kənd təsərrüfatı əmtəə istehsalçılarının xarici rəqabətin əlverişsiz təzahürlərindən qorunması kimi vasitələrdən istifadə edilir.

Dövlətin aqrar siyasət mexanizmlərinin ərzaq təminatına təsiri. Dövlətin aqrar siyasətinin əsas hədəflərindən biri, ərzaq təhlükəsizliyinin təmin edilməsinə əlverişli şərait yaratmaqdan ibarətdir. Ərzaq təhlükəsizliyi ilk növbədə siyasi asılılığın qarşısının alınması istiqamətində mühüm addım hesab edilir. Ərzaq təminatı isə əhalinin ərzaq məhsulları ilə etibarlı və fasiləsiz şəkildə təchiz edilməsi proseslərində sosial və iqtisadi əlçatanlığın reallaşdırılmasına xidmət edir. Bu baxımdan dövlətin aqrar siyasəti vasitəsilə ərzaq təminatının yaxşılaşdırılmasına istiqamətlənmiş tədbirlər gerçəkləşdirilir. Ümumiyyətlə, dünya praktikasında dövlətin aqrar siyasəti məhz ərzaq təminatının və ərzaq təhlükəsizliyinin qorunmasında əhəmiyyətli rol oynayır. XXI əsrin əvvəllərindən etibarən qloballaşma prosesinin yeni keyfiyyətdə və yeni dalğada sürətlənməsi məhz dövlətin aqrar siyasətinə yeni impulslar və yeni vektorlar da verir. Bu yeni vektorlar isə ərzaq təminatının gerçəkləşdirilməsi və qlobal çağırışların daha adekvat şəkildə qarşılınmasına xidmət edir.

İ.L.Maçenovici və A.M.Xodaçek hesab edirlər ki, dövlətin aqrar siyasəti və bütövlükdə ərzaq məhsullarının istehsalının dövlət tənzimlənməsinə istiqamətlənmiş tədbirlər iqtisadi cəhətdən inkişaf etmiş ölkələrdə aşağıdakı istiqamətləri özündə birləşdirir:

1. İstehsalçıların gəlirlərinin dəstəklənməsi. Bu proses bir qayda olaraq, birbaşa dövlət yardımları və büdcə ödəmələri vasitəsi ilə həyata keçirilir və əsas etibarilə aşağıdakı istiqamətlərdə gerçəkləşdirilir:

- kompensasiya ödənişləri;
  - təbii fəlakət nəticəsində yaranan itkilərin qarşısının alınması ilə bağlı ödəmələr;
  - istehsalın yenidən təşkili ilə əlaqədar yarana bilən itkilərin kompensasiya edilməsi.
2. Qiymət müdaxilələri: kənd təsərrüfatı məhsullarına daxili qiymətlərin dəstəklənməsi:
- kvota və tariflərin müəyyənləşdirilməsi;

- ərzaq məhsullarının idxalı və ixracına vergilərin müəyyənləşdirilməsi.

3. İstehsal vasitələrinin istehlakı ilə əlaqədar xərclərin kompensasiyası:

- gübrə, yem və digər kimyəvi mühafizə vasitələrinin əldə edilməsinə güzəştli vergi sisteminin tətbiqi və ya onların əldə edilməsinin subsidiyalaşdırılması;

- kreditlərə görə faizlərin ödənişlərinin subsidiyalaşdırılması;

- sığorta əmlakı üzrə ödənişlərin subsidiyalaşdırılması.

4. Ərzaq bazarlarının inkişafı ilə bağlı dövlət tərəfindən həyata keçirilən tədbirlər:

- bazar proqramlarının həyata keçirilməsi;
- məhsulların əldə edilməsi və saxlanılması ilə bağlı subsidiyalar;
- kənd təsərrüfatı məhsullarının daşınması ilə bağlı nəqliyyat proseslərinin həyata keçirilməsinə subsidiyalar.

5. Dövlət büdcəsindən maliyyələşmə də daxil olmaqla, istehsal infrastrukturunun inkişafına zəruri müdaxilələr:

- təsərrüfat obyektlərinin tikintisi;
- irriqasiya layihələrinin həyata keçirilməsi;
- torpaqların rekonstruksiyası;
- fermer birliklərinin yaradılması.

6. İstehsalın inkişafı ilə bağlı regional proqramların işlənilib hazırlanması. Adı çəkilən istiqamət, bir qayda olaraq, proqram xarakteri daşıyır və iqtisadi cəhətdən inkişaf etmiş ölkələrdə bu proqram xarakterli tədbirlərin dövlət büdcəsindən maliyyələşdirilməsinə geniş önəm verilir.

7. Makroiqtisadi siyasət. Adı çəkilən siyasət aqrar sənaye kompleksinin dövlət tərəfindən tənzimlənməsinin metod və vasitələrini özündə birləşdirir və kənd təsərrüfatı istehsalının iqtisadi cəhətdən səmərəlili fəaliyyət göstərməsinə istiqamətlənir və aşağıdakı prosesləri özündə əks etdirir:

- güzəştli vergi qoyma siyasətinin tətbiq edilməsi;
- milli valyutanın dəstəklənməsi;

- xarici ticarət fəaliyyətinin tənzimlənməsi [6, s. 59-60]. Müəllifin fikirlərindəki qeyd edilən prioritetlər daha çox iqtisadi cəhətdən inkişaf etmiş ölkələrdə dövlətin aqrar siyasətinin, ərzaq təminatının yaxşılaşdırılması baxımından istifadə etdiyi vasitələri özündə birləşdirir. Nəzərə almaq lazımdır ki, inkişaf etmiş ölkələrin dövlət büdcəsi kifayət qədər iri həcmlidir və həmin büdcə vəsaitləri hesabına aqrar sahənin dəstəklənməsinə istiqamətlənmiş geniş miqyaslı tədbirlər də gerçəkləşdirilir. Lakin inkişaf etməkdə olan ölkələrdə dövlətin aqrar siyasətinin yuxarıda qeyd edilən istiqamətlərdə geniş spektrlərdə formalaşdırılması dövlət büdcəsinin imkanları baxımından yetərli hesab olunmur. Lakin bütün bunlara baxmayaraq dövlətin aqrar siyasəti əsas etibarilə daha çox ərzaq təminatının yaxşılaşdırılmasına istiqamətlənməli, əhalinin ərzaq məhsulları ilə davamlı və etibarlı təminatının yaxşılaşdırılmasına yönəldilməlidir.

Nəticə

Fikrimizcə, qloballaşma şəraitində dövlətin aqrar siyasəti ərzaq təminatının yaxşılaşdırılmasına yönəldilməli, xüsusilə, aztəminatlı əhali kateqoriyalarının ərzaq yardımları ilə təmin olunması ön plana çəkməlidir. Məsələ burasındadır ki, aztəminatlı əhali kateqoriyalarının dövlət tərəfindən zəruri ərzaq yardımları ilə dəstəklənməsi onların fiziki mövcudluğuna əhəmiyyətli təsir göstərir və əsas etibarilə həm onların ərzaq bazarından parter əsaslarla istifadə imkanlarını genişləndirir, həm də bütövlükdə sahənin iqtisadi maraqlarının gerçəkləşdirilməsində önəmli rol oynayır.

ƏDƏBİYYAT

1. Тарасова, О.А. Глобализация как экономический процесс: понятие, этапы // Вестник ЯрГУ. Серия “Гуманитарные науки”. – 2013. – N 1 (23), s. 169
2. Иноземцев, В. О призраках и реальности // Свободная мысль. – 2003. – N4, s. 42.
3. Томчак, Ф. Село и сельские территории и современные вызовы глобализации / Ф.Томчак // Труды вольного экономического общества России. – 2008. – Т. 99. – С.14-47, s. 17-19
4. Никифоров, Л.В. Состояние и развитие российского села в условиях вызовов глобализации // Л.В.Никифоров // Труды вольного экономического общества России. – 2010. – Т.99. – С 161-173, s. 161.
5. Аграрная Европа в XXI Веке. Под общей редакцией академика РАН Э.Н. Крылатых, Москва 2015, s. 24.
6. İ.L.Maçenoviç, A.M.Xodaçek “Продовольственная безопасность и продовольственная политика” Sankt-Peterburq 2004, s.136, s. 59-60.

*Азер Агазейнал оглы Гурбанзаде
доктор философии по экономике, доцент
Азербайджанский Университет Кооперации
кафедра “Коммерции”
azercooperation@hotmail.com*

Роль аграрной политики государства в улучшении продовольственного обеспечения.

Резюме

Актуальность исследуемой темы. Улучшение продовольственного обеспечения страны в условиях глобализации имеет стратегическое значение. Это стратегическое значение, прежде всего, заключается в обеспечении продовольственной безопасности населения, сохранении и поддержании экономического и социального доступности, развитие системы инфраструктуры в части доставки сельскохозяйственной и продовольственной продукции, а также сопровождается поддержкой сельскохозяйственных и товаропроизводителей экономическими средствами. Приоритетная роль аграрной политики государства в улучшении продовольственного обеспечения.

Методы исследования. В части методов исследования можно отметить, что при подготовке статьи использовалась группа широко используемых в экономической науке методов, среди которых предпочтение отдавалось методам анализа и обобщения.

Изучение проблемы. В плане изучения проблемы заслуживают внимания различные исследования, а с учетом актуальности проблем обеспечения продовольствием в сельском хозяйстве аграрной политики государства показано отношение отдельных экономистов к этой области.

Гипотеза исследования. Подчеркнуто, что улучшение продовольственного обеспечения в условиях глобализации имеет стратегическое значение. Отмечено, что поскольку аграрная политика государства в основном направлена на сохранение стратегических целей, продовольственное обеспечение также играет важную роль в этих целях, и в принципе аграрная политика является основной движущей силой в улучшении продовольственного обеспечения.

Цель исследования. Целью исследования является определение роли государственной аграрной политики в улучшении продовольственного обеспечения сельского хозяйства, а также выдвижение научно обоснованных представлений о создании благоприятных условий для сохранения и поддержания экономической и социальной доступности продовольствия.

Научная новизна исследования. Научная новизна исследования заключается в оценке аспектов влияния элементов аграрной политики на продовольственную безопасность, а с точки зрения приоритетных направлений аграрной политики в постковидный период. В период пандемии на первый план выдвигаются механизмы, связанные с воздействием обеспечения экономической активности и улучшения продовольственного обеспечения.

Ключевые слова: *государственная аграрная политика, протекционистская деятельность, продовольственное обеспечение, продовольственная безопасность, экономическая деятельность, инвестиционная деятельность, экономическая доступность, социальная доступность.*

Azer Agazeynal Gurbanzade
Doctor of philosophy in economics, associate professor
Azerbaijan Cooperation University
Dep. “Commercy”
azercooperation@hotmail.com

The role of the state's agrarian policy in improving food supply

Summary

The relevance of the researched topic. Improving the food supply of the country in the conditions of globalization is of strategic importance. This strategic importance, first of all, is the provision of food security of the population, the preservation and maintenance of economic and social accessibility, the development of the infrastructure system in terms of the delivery of agricultural and food products, and as well as, it is accompanied by supporting agricultural and commodity producers with economic means. The state's agrarian policy has a priority role in improving food supply.

Research methods. In terms of research methods, it can be noted that a group of widely used methods in economic science were used in the preparation of the article, and among these methods, analysis and generalization methods were more preferred.

Study of the problem. In terms of the study of the problem, various studies are noteworthy, and taking into account the relevance of the problems of food supply in agriculture of the state's agrarian policy, the attitude of individual economists to this field has been exhibited.

The hypothesis of the research. It is emphasized that the improvement of food supply in the conditions of globalization is of strategic importance. It is noted that since the state's agrarian policy is mainly directed to the preservation of strategic goals, food supply also plays an important role in these goals, and in principle, agrarian policy is the main driving force in improving food supply. can act as a force.

The purpose of the research. The purpose of the research is to determine the role of the state's agrarian policy in improving the food supply of agriculture, and to put forward scientifically based ideas about the creation of favorable conditions for the preservation and maintenance of the economic and social availability of food supply.

The scientific novelty of the research. The scientific novelty of the research consists in assessing the aspects of the impact of the elements of the agricultural policy on food security, and in terms of the priority directions of the agrarian policy, in the post-Covid-19 pandemic period, the mechanisms related to the impact of ensuring economic activity and improving the food supply are brought to the fore.

Key words: *state agrarian policy, protectionist activity, food supply, food security, economic activity, investment activity, economic accessibility, social accessibility.*